

УДК 001.891(075.8)
DOI 10.31654/2663-4902-2023-PP-3-104-109

Філоненко О. С.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
helen-1970@ukr.net
orcid.org/0000-0002-1036-2158

Бобро А. А.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
artur062728@ukr.net
orcid.org/0000-0002-9405-8988

**НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ»
У ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

У статті розглядається важлива проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до проведення наукових досліджень. Наголошується, що майбутнім педагогам необхідно володіти вміннями проводити наукові дослідження, що сприяють успішному вирішенню педагогічних ситуацій від яких може залежати майбутнє дитини. Доведено, що у дослідників-початківців бракує досвіду у використанні методів наукового пізнання, застосуванні логічних законів і правил, нових засобів і технологій.

Схарактеризована навчальна дисципліна «Методологія та організація наукових досліджень у початковій освіті», мета якої – надати майбутнім учителям початкових класів необхідного обсягу знань у галузі методології і організації наукових досліджень, розвинути самостійність, наукове мислення для вирішення задач у процесі наукової діяльності.

Програма курсу включає два розділи: методологія наукових педагогічних досліджень та технологія організації та проведення наукового педагогічного дослідження. Перший розділ знайомить студентів із основами наукового пізнання. Для вивчення пропонуються такі теми: наука як система знань, особливості процесу наукового та науково-педагогічного пізнання, методологія педагогічного дослідження, методи педагогічних досліджень. У контексті другого розділу вивчаються такі питання: організація дослідницької діяльності педагога, інформаційне забезпечення наукових досліджень, кваліфікаційна (магістерська) робота студентів у закладі вищої освіти, академічна культура й етика у вищій освіті.

Представлені завдання для самостійної роботи студентів носять прикладний характер, виконання яких сприяє проведенню наукового дослідження та його успішного захисту. Звертається увага на самооцінку здобувачами якості засвоєння матеріалу.

Акцентовано увагу на тому, що вивчення навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень у початковій освіті» допоможе майбутнім учителям в організації та проведенні наукових досліджень на засадах академічної доброчесності та розпочати практичне застосування наукових знань у школі.

Ключові слова: наукове дослідження, методологія, організація дослідницької діяльності, академічна доброчесність, самостійна робота.

Постановка проблеми. Підготовка компетентного вчителя початкових класів потребує його постійного залучення до наукової роботи. Сучасний педагог має систематично поповнювати знання, бути готовим до інноваційної діяльності, володіти різноманітними засобами дослідницької роботи в закладі загальної середньої освіти,

бути здатним до здійснення наукового дослідження питань, які виникають у практиці роботи з дітьми початкових класів. Цим зумовлено включення в систему професійної підготовки магістра спеціальності 013 Початкова освіта навчального курсу «Методологія та організація наукових досліджень у початковій освіті», вивчення якого сприятиме опануванню методами, засобами, основними методологічними підходами і технологіями науково-педагогічного дослідження, підготовці до проведення науково-педагогічних досліджень у початковій школі та допоможе майбутнім учителям органічно включитися в педагогічну діяльність і розпочати застосування наукових знань у практичній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відзначимо, що проведено багато досліджень, що розкривають проблеми професійної підготовки майбутніх учителів (Н. Бібік, Н. Волкова, І. Зязюн, Л. Коваль, А. Ліненко та інші). Проблема науково-дослідної роботи в процесі підготовки майбутніх фахівців в умовах вищих навчальних закладів неодноразово ставала об'єктом вивчення (С. Вітвицька, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, М. Євтух, С. Золотухіна, І. Зязюн, Л. Коржова, Н. Побірченко, С. Сисоева, В. Сипченко, М. Стріха, О. Шквир та інші). Питання організації науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти піднімається у наукових розвідках Л. Баліки, С. Бричок, І. Голянд, О. Гудовсек, В. Динько, О. Петренко, Т. Поведи, Р. Поведи та інших.

Мета статті – розкрити значення навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень у початковій освіті» у процесі підготовки магістрів спеціальності 013 Початкова освіта до здійснення наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Погоджуємося з думкою О. А. Дубасенюк про те, що динамічні процеси сучасного світу вимагають від педагога постійної готовності до проведення різного роду досліджень у постійно змінних обставинах формування та зростання особистості. Тому, науково-педагогічна діяльність повинна мати перетворювальний характер і бути спрямована на попередження, виявлення та вирішення актуальних проблем освіти й виховання молодого покоління. Майбутнім педагогам НУШ необхідно володіти дослідницькими вміннями, що сприятимуть успішному вирішенню педагогічних ситуацій, від яких, у великій мірі залежатиме майбутнє дитини [4]. У педагогічній діяльності важливо відштовхуватись від потреб, запитів практики, оскільки вирішення будь-якої наукової проблеми сприяє серйозному поліпшенню практичної діяльності.

Поняття «науково-дослідна робота» використовується тоді, коли мова йде про організацію самостійної пошукової діяльності здобувачів освіти (майбутніх учителів) у закладах вищої освіти.

О.Л. Шквир зазначає, що злиття практичної та науково-дослідної діяльності вчителя початкової школи призводить до розуміння і правильного пояснення теоретичної сутності будь-якої педагогічної проблеми, що є запорукою постійного занурення дослідника в суть справи, у конкретні питання освітнього процесу, це основний шлях до підвищення якості рівня освіти для сучасних школярів [9].

С. Вітвицька доповнює, що науково-дослідна робота спрямована на розвиток у майбутніх педагогів і науковців схильності до пошукової, дослідницької діяльності, до творчого розв'язання різних завдань в освітніх закладах, а також формування умінь і навичок застосовувати дослідницькі методи для розв'язання практичних питань навчання і виховання [2].

Під підготовкою здобувачів до проведення педагогічних досліджень Л. Коржова розуміє розвиток у них творчого мислення, навчання їх методології, методиці, техніці проведення дослідження шляхом використання традиційних і розвиваючо-проблемних технологій [5].

Важливу роль у процесі формування у здобувачів вищої освіти системи знань для організації і проведення наукових досліджень ми відводимо навчальній дисципліні «Методологія та організація наукових досліджень у початковій освіті». Мета дисципліни – надати майбутнім учителям початкових класів необхідного обсягу знань у галузі методології і організації наукових досліджень, розвинути самостійність, наукове мислення для вирішення задач у процесі наукової діяльності.

Вивчення магістрами курсу «Методологія та організація наукових досліджень у початковій освіті» здійснюється в I семестрі. Загальна кількість годин становить 120

годин, з них 40 аудиторних і 80 відводиться на самостійну роботу. Програма курсу включає два розділи: методологія наукових педагогічних досліджень та технологія організації та проведення наукового педагогічного дослідження.

Перший розділ знайомить здобувачів із основами наукового пізнання і включає такі теми: наука як система знань, особливості процесу наукового та науково-педагогічного пізнання, методологія педагогічного дослідження, методи педагогічних досліджень.

Наукова робота належить до вищого рівня мисленнєвої діяльності людини. Наукове дослідження – це цілеспрямоване пізнання, результати якого відображаються у вигляді системи понять, законів і теорій. Характеризуючи наукове дослідження, важливо вказати здобувачам на його наступні ознаки:

- це обов'язково цілеспрямований процес, досягнення свідомо поставленої мети, чітко сформульованих завдань;
- це процес, спрямований на творчість, пошук нового, відкриття невідомого, висунення оригінальних ідей, на нове висвітлення досліджених питань;
- характеризується систематичністю: тут упорядковані, приведені у сам процес і систему дослідження, і його результати;
- властива чітка доказовість, послідовне обґрунтування зроблених узагальнень і висновків [1].

Молоді дослідники мають усвідомити, що науково-педагогічне дослідження має кілька рівнів, а саме: 1. Емпіричний рівень дослідження, який спрямований на об'єкт вивчення (явище, процес) і спирається на результати спостереження та експерименту. На емпіричному рівні виявляються та фіксуються нові факти науки і на основі їх узагальнення формулюються емпіричні закономірності. 2. Теоретичний рівень пов'язаний з розвитком і удосконаленням поняттєвого апарату педагогічної науки та спрямований на різнобічне пізнання об'єкту дослідження. На теоретичному рівні формулюються загальні, основні закономірності, які дозволяють пояснити факти відкриті попередньо, а також прогнозувати факти і події наступні. 3. Методологічний рівень, на якому завдяки аналізу й узагальненню результатів попередніх досліджень формулюються загальні методи і принципи дослідження педагогічних явищ, будуються теорії.

Основою розробки будь якого наукового дослідження є методологія, тобто сукупність способів, прийомів, методів та їх певна послідовність, що є прийнятною для наукового дослідження [6].

Методологія орієнтує у засадах, підходах і принципах пізнання, дає уявлення про об'єкт і предмет дослідження як динамічну систему, соціально-історичну детермінацію процесів і явищ у логіці їх вивчення, співвідношення кількісних та якісних даних, ознак об'єктивних і суб'єктивних тощо.

Для дослідників-початківців дуже важливо мати уявлення про методологію та методи наукової діяльності, оскільки на перших кроках оволодіння навичками наукової роботи найбільше питань виникає саме методологічного характеру. Бракує досвіду у застосуванні логічних законів і правил, використанні методів наукового пізнання, нових засобів і технологій.

Здобувачам потрібно наголосити що існують різні тлумачення сутності методології, що зумовлені значною мірою походженням цього поняття від грецьких слів *methodos* – «метод» (шлях дослідження, теорія, вчення, спосіб пізнання) та *logos* – «логос» (слово, вчення, поняття). Якщо дотримуватися цих вихідних значень, то методологію найлогічніше визначити як певну сукупність засобів і прийомів пізнання та вчення про них.

На думку С.В. Мочерного, «для чіткішого обґрунтування сутності цієї категорії у сучасних умовах доцільно використовувати методологію короткого та розгорнутого визначення. З урахуванням даної позиції методологія у вузькому значенні визначається як комплекс засобів і прийомів наукового пізнання та теорію про них. У широкому значенні – являє систему різноманітних методів, прийомів і засобів наукового пізнання (передусім принципів, категорій, законів) та наука (або вчення) про цю систему [7].

У контексті другого розділу вивчаються такі питання: організація дослідницької діяльності педагога, інформаційне забезпечення наукових досліджень, кваліфікаційна (магістерська) робота студентів у ЗВО, академічна культура й етика у вищій освіті.

Як зазначає С. У. Гончаренко, кожне наукове дослідження від творчого задуму до остаточного результату та оформлення наукової праці має неповторну специфіку і наділені загальними особливостями, що охоплюють універсальні послідовні етапи: вибір теми, обґрунтування її актуальності й визначення рівня її розробленості на даний час; вибір об'єкта, предмета, окреслення мети і завдань дослідження; накопичення та опрацювання потрібної наукової інформації; відпрацювання гіпотези й теоретичних основ дослідження, визначення наукового завдання, вибір методів дослідження, проведення наукового дослідження, обробка й аналіз результатів дослідження, написання тексту роботи, оприлюднення результатів дослідження [3].

Здобувачі вищої освіти повинні чітко усвідомлювати мету наукового дослідження – визначення конкретного об'єкта й достовірне, усебічне вивчення його структури, характеристик, зв'язків на основі наукових методів і принципів пізнання, упровадження у освітній процес корисних результатів.

Однією з головних світоглядних цінностей в університетському середовищі є доброчесність, без дотримання якої є недосяжними ні демократія, ні наукова діяльність, ні належна якість вищої освіти. Тому майбутні фахівці мають опанувати знання про академічну культуру, плагіат, академічну доброчесність, інтелектуальну власність у науковій діяльності, формувати вміння оформлення покликань та цитувань, виховувати академічну культуру.

Вивчення кожного питання спрямовується на усвідомлення здобувачами його значущості для проведення науково-педагогічних досліджень. Із кожної теми передбачені години на практичні заняття. Завдання для самостійної роботи студентів мають прикладний характер, серед них: скласти програму наукового дослідження окресленої проблематики, сформувані план магістерського дослідження за конкретною темою, обґрунтувати актуальність теми наукового дослідження, ідентифікувати предмет і об'єкт дослідження за обраною темою, сформулювати мету і завдання дослідження, скласти перелік конкретних методів дослідження за обраною темою, сформувані бібліографічний опис літератури. Виконання таких завдань сприяє проведенню наукового дослідження та його успішного захисту.

Наприкінці опрацювання окремої теми важливо дати самооцінку якості засвоєння матеріалу. З цієї метою після кожного теми пропонується перелік питань для самоперевірки та контролю засвоєння знань.

Рівень засвоєння теоретичного матеріалу здобувачами вищої освіти перевіряється за допомогою тестів.

Підтримуємо думку Т.П. Поведи про те, що важливо, щоб у процесі вивчення навчальної дисципліни у здобувачів сформувалось свідоме розуміння, що наукове дослідження – це складний і трудомісткий процес, який вимагає широких знань, високого рівня організованості, напруження думки і тривалої копіткої праці дослідника, але воно водночас є творчим і захоплюючим [8].

Висновки. Отже, вважаємо, що вивчення навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень у початковій освіті» сприяє формуванню у магістрів спеціальності 013 Початкова освіта наукового світогляду, оволодінню методикою проведення наукового дослідження у сфері початкової освіти; формує вміння працювати з науковими джерелами, спонукає до виконання наукового дослідження на засадах академічної доброчесності та допомагає майбутнім учителям органічно включитися в педагогічну діяльність і розпочати практичне застосування наукових знань у школі, формує у майбутнього фахівця готовність до науково-дослідницької діяльності.

Література

1. Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 142 с.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 256 с.

3. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ; Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. 308 с.
4. Дубасенюк О. А. Методологія та методи науково-педагогічного дослідження: навч.-методичний посібник. Житомир: Полісся, 2016. 256 с.
5. Коржова Л. С. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень. Кривий Ріг: Криворізький державний педагогічний університет, 2002. С. 27.
6. Ліпич Л. Г., Бортник С. М., Волинець І. Г. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / за ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 220 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16477/1/MOND_2018_posibnyk.pdf (дата звернення 21.08.2023)
7. Мочерний С. В. Поняття «методологія» та його структура. *Психологія і суспільство*. 2002. № 2. С. 58–82.
8. Поведа Т. П., Поведа Р. А. Особливості організації науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти на перших етапах навчання в університеті. URL: <http://ped-series.kpnu.edu.ua/article/view/251736>
9. Шквир О. Л. Методика педагогічного дослідження у початковій школі: теорія та практика: навчальний посібник. Хмельницький: ХГПА, 2012. С. 14.

References

1. Birta, H.O. & Burhu, Yu.H. (2014). *Metodolohiia i orhanizatsiia naukovykh doslidzhen* [Methodology and organization of scientific research]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
2. Vitvytska, S.S. (2006). *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly* [Basics of higher school pedagogy]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].
3. Honcharenko, S.U. (2010). *Pedahohichni doslidzhennia* [Pedagogical studies]. Kyiv: Vinnytsia: TOV firma «Planer» [in Ukrainian].
4. Dubaseniuk, O.A. (2016). *Metodolohiia ta metody naukovo-pedahohichnoho doslidzhennia* [Methodology and methods of scientific and pedagogical research]. Zhytomyr: Polissia [in Ukrainian].
5. Korzhova, L.S. (2002). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do provedennia pedahohichnykh doslidzhen* [Formation of readiness of future primary school teachers to conduct pedagogical research]. Kryvyi Rih: Kryvorizkyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet [in Ukrainian].
6. Lypych, L.H., Bortnik, S.M. & Volynets, I.H. (2018). *Metodolohiia ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen* [Methodology and organization of scientific research]. L.H. Lypych (Ed.). Lutsk: Vezha-Druk. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16477/1/MOND_2018_posibnyk.pdf (data zvernennia 21.08.2023) [in Ukrainian].
7. Mochernyi, S.V. (2002). Poniattia «metodolohiia» ta yoho struktura [The concept of "methodology" and its structure]. *Psykhologhiia i suspilstvo – Psychology and society*. No 2. P. 58–82 [in Ukrainian].
8. Poveda, T.P. & Poveda, R.A. Osoblyvosti orhanizatsii naukovo-doslidnoi roboty zdobuvachiv vyshchoi osvity na pershykh etapakh navchannia v universyteti [Peculiarities of the organization of scientific research work of students of higher education at the first stages of studying at the university]. URL: <http://ped-series.kpnu.edu.ua/article/view/251736> [in Ukrainian].
9. Shkvyr, O.L. (2012). *Metodyka pedahohichnoho doslidzhennia u pochatkovii shkoli: teoriia ta praktyka* [Methodology of pedagogical research in elementary school: theory and practice]. Khmelnytskyi: KhHPA [in Ukrainian].

Filonenko O.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
 Department of Pedagogy, Primary Education and Educational Management,
 Nizhyn Mykola Gogol State University
helen-1970@ukr.net
orcid.org/0000-0002-1036-2158

Bobro A.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Department of Pedagogy, Primary Education and Educational Management
Nizhyn Mykola Gogol State University
artur062728@ukr.net
orcid.org/0000-0002-9405-8988

**ACADEMIC DISCIPLINE "METHODOLOGY AND ORGANIZATION
OF SCIENTIFIC RESEARCH IN PRIMARY EDUCATION"
IN THE PREPARATION OF MASTERS OF PRIMARY EDUCATION**

The article deals with the important problem of training future primary school teachers to conduct scientific research. It is emphasized that future teachers need to have the skills to conduct scientific research, which contribute to the successful resolution of pedagogical issues on which the future of the child may depend. It is proven that novice researchers lack experience in using methods of scientific knowledge as well as applying logical laws and rules, new tools and technology.

The academic discipline "Methodology and organization of scientific research in primary education" is characterized. The purpose of it is to provide future primary school teachers with the necessary amount of knowledge in the field of methodology and organization of scientific research along with developing independence and scientific thinking for solving problems in the process of scientific activity.

The course program includes two sections, namely the methodology of scientific pedagogical research and the techniques for organizing and conducting scientific pedagogical research. The first chapter introduces students to the basics of scientific knowledge. The following topics are offered for study: science as a system of knowledge, features of the process of scientific and pedagogical cognition, methodology of pedagogical research and methods of pedagogical research. In the context of the second section, the following issues are studied: the organization of the teacher's research activity, information support for scientific research, the qualification (master's) work of students in a higher education institution, academic culture and ethics in higher education. The presented tasks for students' independent work are of an applied nature and their implementation contributes to the conduct of scientific research and its successful presentation. Attention is drawn to student self-assessment in terms of the quality of learning the material.

Attention is focused on the fact that the study of the academic discipline "Methodology and organization of scientific research in primary education" will help future teachers in the organization and conduct of scientific research on the basis of academic integrity and in the beginning of the practical application of scientific knowledge at school.

Key words: scientific research, methodology, organization of research activities, academic integrity, independent work.